

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

Београд
411-37/2021

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел. бр. 14551 датум: 31. мај 2021. год.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ
МОНИТОРИНГ УСТАНОВА У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ
МОНИТОРИНГ УСТАНОВА ЗА ИЗВРШЕЊЕ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА

Извештај о посети Казнено-поправном заводу за жене у Пожаревцу

Праћење примене Правила из Бангкока

Београд, мај 2021. године

1. УВОД

1.1. МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамо разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног јавног позива,³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ, и то: Комитет правника за људска права, Виктимолошко друштво Србије, А11 – Иницијатива за економска и социјална права, Центар за интеграцију младих, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Одбор за људска права Ваљево.

¹ "Сл. лист СЦГ – Међународни уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС – Међународни уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ Објављен на интернет страници Заштитника грађана 4. јуна 2020. год.

1.2. ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

УСТАНОВА	Казнено-поправни завод за жене у Пожаревцу
ВРЕМЕ ПОСЕТЕ	1. април и 14. мај 2021. године 2021. године
ОСНОВ ПОСЕТЕ	Послови НПМ, у складу са чланом 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ЦИЉ ПОСЕТЕ	Праћење примене Правила Уједињених нација за поступање према затвореницама и примену ванзаводских мера према преступницама (Правила из Бангкока) ⁴
ВРСТА ПОСЕТЕ	Редовна посета, по Плану посета за 2021. годину
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Најављена посета
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана у сарадњи са удружењем Виктимолошко друштво Србије
САСТАВ ТИМА	Вођа тима: др Наташа Тањевић, заменица заштитника грађана и руководиоца НПМ Чланови тима: Марко Анојчић, Заштитник грађана/Одељење НПМ Јасмина Николић, Виктимолошко друштво Србије др Снежана Павлекић, лекар специјалиста судске медицине

1.3. САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ

Руководство и сви запослени посећеног Завода су у потпуности сарађивали са НПМ и омогућили му да оствари свој мандат. Члановима мониторинг тима пружене су тражене информације, омогућен обилазак просторија, увид у затражену релевантну документацију, као и ненадзирани разговори са лицима лишеним слободе по избору чланова тима.

1.4. ТОК ПОСЕТЕ

Током прве посете, обављене 1. априла, у уводном разговору са руководством Завода представљени су чланови тима и циљ посете. Након тога обављени су разговори са руководиоцима заводских служби и остварен увид у релевантну документацију, ненадзирани разговори са више осуђеница, обилазак просторија за њихов боравак, рачунајући и просторије за мајке са децом и објеката за радно ангажовање. На крају посете, вођа тима НПМ изнела је прелиминарна запажања о обављеној посети руководству.

Посета 14. маја је обављена ради прикупљања додатних података и документације од значаја за предмет Извештаја, као и ради успостављања континуираног дијалога са руководством Завода о могућим мерама имплементације препорука НПМ.

⁴ Усвојена на Генералној скупштини Уједињених нација 21. децембра 2010. год, А/RES/65/229.

2. ПРИМЕНА ПРАВИЛА ИЗ БАНГКОКА

У свету је 21. децембра 2020. године обележено десет година од усвајања Правила из Бангкока. Ослањајући се на изванредан број резолуција Уједињених нација у области заштите људских права, та правила су посебно истакла потребу формирања глобалних стандарда у поступању надлежних органа према затвореницама. У својој основи, она истичу родни и антидискриминаторни аспект, дефинишући заштиту права жена у појединим областима у којима се до тада уопште није придавала пажња, као што су затвори.

НПМ је ову посету КПЗ за жене у Пожаревцу, једином женском затвору у Републици Србији, посветио праћењу примене Правила из Бангкока, како би утврдио у којој мери су у пракси примењени ови стандарди Уједињених нација. Ово и из разлога што НПМ узима у обзир релевантне норме Уједињених нација приликом упућивања препорука надлежним органима ради побољшања третмана и положаја лица лишених слободе и спречавања тортуре, сурових, нељудских или понижавајућих поступака и кажњавања.⁵

Имајући у виду да Правила из Бангкока обухватају и друге аспекте поступања према женама које су прекршиле закон, како што су изрицање и примена ванзаводских мера, спровођење истраживања и подизање свести јавности, НПМ је током посете пратио поступање само по оним правилима која се односе на поступање затворског система према затвореницама, односно препоруке чију примену је према оцени НПМ могуће пратити током посете заводу у којем се налазе жене на издржавању казни затвора.

НПМ похваљује напоре и активности које су Управа за извршење кривичних санкција и Завод предузели у циљу унапређења смештајних услова осуђеница. Изграђен је нови објекат, који у потпуности испуњава савремене стандарде смештаја лица лишених слободе. Објекат је капацитета за око 160 лица, а у дану посете тамо је била смештена 81 осуђеница, које су разврстане у полуотворено и отворено одељење. Стари павиљон је и даље у употреби и тамо се налазило 178 осуђеница, разврстаних у затворено одељење. Зграда овог павиљона је стар објекат, у лошем стању, али су од растеређења капацитета до којег је дошло од почетка употребе новог павиљона повољнији услови боравка. Спрат објекта је у бољем стању у погледу материјалних услова, што је омогућило додељивање проширеног права на погоднији смештај осуђеницама које се посебно добро владају и залажу и остварују напредак у донетом програму поступања,⁶ односно могућност бољег смештаја у оквиру затвореног одељења служи и као мотивација осуђеницама. Даљи напредак подразумева разврставање у полуотворено одељење и прелазак у нови павиљон.

---

⁵ Чл. 19. т. б) Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака.

⁶ Чл. 129. ст. 1. т. 7. Закона о извршењу кривичних санкција ("Сл. гласник РС", бр. 55/14 и 35/19).

нови павиљон КПЗ за жене

Ипак, потребна је потпуна адаптација старог павиљона. Према наводима руководства, пројекат изградње новог објекта је сачињен и почетком наредне, 2022. године се очекује јавна набавка. Нови објекат ће бити капацитета за смештај око 250 лица, уместо садашњих 280 – 300 места.

Поред тога, а ради унапређење услова за упошљавање осуђеница, обављени су радови на погону и набављене машине за шивење и пластеник за цвеће. Тренутно је око 70% осуђеница радно ангажовано, што је велики помак на боље у односу на претходни период. На пример, приликом посете НПМ обављене 2013. године, констатовано је да стопа упослености варира између 20 и 50%.⁷ **НПМ похваљује мере које је Завод предузео ради упошљавања осуђеница.**

радни погон КПЗ за жене

⁷ Извештај о посети КПЗ за жене у Пожаревцу, бр. 71-66/13 од 24. децембра 2013. год.

I ПРАВИЛА ОПШТЕ ПРИМЕНЕ

2. Пријем

Правило 2

1. Одговарајућа пажња ће бити посвећена процедурама за пријем жена и деце, због њихове посебне рањивости у овом тренутку. За новопридошле затворенице биће обезбеђен простор за контакт са родбином; приступ правним саветима; информације о затворским правилима и прописима, затворском режиму и информацијама где да потраже помоћ када им је потребна на језику који разумеју; а у случају страних држављанки, биће обезбеђен и приступ конзуларним представницима.

2. Пре или током пријема, женама које се брину о деци мора бити дозвољено да се побрину за ту децу, што укључује и могућност разумне суспензије притвора, узимајући у обзир најбоље интересе деце.

НАЛАЗ НПМ:

Затворенице приликом пријема добијају акт о кућном реду и информатор о Заводу, који садржи потребне информације о режиму и начину остваривања права. Акт о кућном реду постоји преведен на енглески језик. Такође, добијају и информације о бесплатној правној помоћи. С обзиром на епидемију болести Ковид-19, по доласку прво проводе 14 дана у обавезној изолацији, а потом се са њима обављају интервјуи у вези са разврставањем у васпитне групе. Тренутно су просторије за изолацију у посебном објекту у ком је раније било отворено одељење.

Оно што је уочено је да лица са прекршајном казном затвора проведу у изолацији све време, имајући у виду да су казне затвора углавном краће од периода изолације.

Пре разврставања у васпитну групу, осуђенице не могу да имају контаката са родбином. После разврставања, посете се одвијају на следећи начин:

- посете од три сата у посебној просторији уз обавезан негативан ПЦР тест;
- посете од сат или два уз маске, дистанцу и визир у просторијама за пријем и кантини, која се користи као посетна сала;
- у просторијама за пријем се обављају разговори са адвокатима.

Страним држављанкама је обезбеђен приступ конзуларних представника.

Осуђенице које се брину о деци могу да траже одлагање казне уколико не могу да организују бригу о деци.⁸ Такође, из истих разлога током трајања извршења казне директор Управе за извршење кривичних санкција им може одобрити прекид извршења. У свим наведеним случајевима се контактира и консултује надлежни центар за социјални рад.

---

⁸ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 59. ст. 1. т. 2. и 5: Извршење казне затвора може се одложити: ако је осуђена жена навршила шести месец трудноће или има дете млађе од једне године - најдуже до навршене треће године живота детета; ако су заједно са осуђеним на извршење казне позвани његов брачни друг или други члан заједничког домаћинства или је неко од њих већ у затвору - најдуже шест месеци од дана одлагања.

3. Регистар

Правило 3

1. Број и лични подаци о деци жене која је примљена у затвор евидентираће се приликом пријема. Евиденција ће укључивати, без прејудуцирања у вези са правима мајке, најмање имена деце, њихове године и, ако не прате мајку, њихову локацију и статус везан за старатељство.

2. Све информације у вези са идентитетом деце биће поверљиве и употреба таквих информација увек ће бити у складу са захтевом да се узме у обзир најбољи интерес деце.

НАЛАЗ НПМ:

Број и лични подаци о деци жене која је примљена у Завод се евидентирају приликом пријема и контактира се надлежни центар за социјални рад. Евиденције укључују све наведене податке, а све информације у вези са идентитетом деце се чувају као приватне. Осуђенице са којима је НПМ обавио разговоре потврдиле су да су заводске службе упознате са њиховом породичном ситуацијом, посебно да имају потребне информације о њиховој деци.

4. Распоређивање

Правило 4

Затворенице ће бити распоређене, у мери у којој је то могуће, у затворе близу њиховог дома или места социјалне рехабилитације, узимајући у обзир њихове одговорности око старатељства, као и индивидуалне преференције жена и доступност одговарајућих програма и услуга.

НАЛАЗ НПМ:

Извршење казне затвора и казне малолетничког зазора према женама, као и васпитне мере упућивања у васпитно - поправни дом, спроводи се у једном заводу за жене и у једном васпитно - поправном дому. На овај начин доводи се у питање остваривање принципа да затворенице буду распоређене што ближе месту становања и тиме су отежани њихови контакти са породицама и блиским лицима.

Жене којима је изречена мера притвора смештају се у притворске јединице завода за извршење кривичних санкција, а њихов релативно мали број у једној притворској јединици има за последицу да су поједине од њих током извршења мере притвора, често на дужи рок, практично у усамљењу, односно самици. Тиме, оно што представља посебну односно дисциплинску меру за лица на извршењу казне затвора, за притворенице неретко представља начин извршења мере притвора.

НПМ је у својим годишњим извештајима указивао на ове проблеме и препоручивао предузимање мера да се они отклоне.⁹

---

⁹ Извештај НПМ за 2014. годину, бр. 72 – 39/15 од 10. децембра 2015. год; Извештај НПМ за 2015. годину, бр. 283-69/16 од 02. новембра 2016. год; Извештај НПМ за 2016. годину, бр. 283- 63/17 од 12. јула 2017. год; Извештај НПМ за 2017. годину, бр. 283- 40/18 од 9. маја 2018. год; Извештај НПМ за 2019. годину, бр. 417-69/20 од 17. јула 2020. год.

5. Лична хигијена

Правило 5

Смештај затвореница мора имати објекте и материјале потребне за испуњавање специфичних хигијенских потреба жена, укључујући бесплатне хигијенске пешкире и редовно снабдевање водом за личну негу деце и жена, посебно жена укључених у кување и оних које су трудне, доје или имају менструацију.

НАЛАЗ НПМ:

Затворенице које немају довољно новчаних средстава на захтев добијају бесплатне хигијенске пакете, који према наводима осуђеница садрже одговарајућа средства за одржавање личне хигијене у довољној количини. Такође, омогућено им је свакодневно одржавање личне хигијене и туширање. Затворенице са децом такође добијају пелене (5 дневно), храну за бебе и влажне марамнице.

6. Здравствене услуге

(a) Медицински преглед на пријему

Правило 6

Здравствени преглед затвореница обухватаће свеобухватни скрининг, с циљем утврђивања потреба за примарном здравственом заштитом, као и ради утврђивања:

- (a) Присуства полно преносивих болести или болести које се преносе крвљу; и, у зависности од фактора ризика, затвореницама се такође може понудити тестирање на ХИВ, уз саветовање пре и после теста;
- (б) Потребе за лечењем менталног здравља, укључујући посттрауматски стресни поремећај и ризик од самоубиства и самоповређивања;
- (ц) Историје репродуктивног здравља затворенице, укључујући тренутне или недавне трудноће, порођаје и сва друга релевантна питања везана за репродуктивно здравље;
- (д) Постојања зависности од дроге;
- (е) Сексуалног злостављања и других облика насиља које су можда претрпеле пре пријема.

НАЛАЗ НПМ:

Увидом у насумично изабране здравствене картоне установљено је да се приликом прегледа на пријему у Завод узима детаљна лична и породична анамнеза и уписују подаци о постојању акутних и хроничних болести, као и наследних болести од значаја; затим подаци о трудноћама и порођајима, подаци о последњој менструацији, као и подаци о болестима зависности (пушење, алкохолизам, наркоманија). Осим анамнестичких података уписани су и подаци који упућују да је обављен адекватан преглед целог тела, укључујући постојање тетоважа или трагова повређивања.

Правило 7

1. Ако се дијагностикује постојање сексуалног злостављања или других облика насиља пре или током притвора, затвореница ће бити обавештена о свом праву да затражи помоћ од правосудних органа. Затвореница треба да буде у потпуности обавештена о поступцима и корацима који су у то укључени. Ако се затвореница сложи да предузме законске мере, одговарајуће особље ће бити обавештено о томе, које ће случај одмах упутити на истрагу надлежном органу. Затворска управа ће помоћи таквим женама да приступе правној помоћи.

2. Без обзира на то да ли се жена одлучила да предузме законске мере, затворска управа ће настојати да јој осигура непосредан приступ специјализованој психолошкој подршци или саветовању.

3. Биће дефинисане посебне мере, како би се избегао било какав облик одмазде против оних који подносе такве пријаве или предузимају правне мере.

НАЛАЗ НПМ:

Приликом првог лекарског прегледа увек се узима податак о претходним трудноћама, као и о тренутном стању менструалног циклуса и по потреби ради брзи тест на трудноћу. Уколико постоје споља видљиве повреде исте се детаљно описују, као и изјава жене о начину задобијања истих. Уколико је према осуђеници насилно поступано, о томе здравствена служба извештава своје надређене. Лекар наводи да њој осуђенице приликом доласка у Завод не пријављују случај сексуалног злостављања. Како се ради о изузетно осетљивој теми, такво питање она не поставља директно.

У случајевима пријаве насиља према затвореници приликом доласка или током боравка у Заводу, било да се ради о међусобним тучама или пак прекомерној употреби силе од стране особља Завода, након детаљног прегледа повреда, обавезно се обавештава руководство Завода, које предузима даље мере. Све повреде констатоване на телу затворенице се евидентирају у медицинској документацији и фотографишу са размерником, а фотографије се чувају у здравственом картону. Било да је према осуђеници насилно поступано до доласка у Завод или у самом Заводу, о томе се обавештава деташирани полицијски службеник.

Искуство претходне виктимизације се узима у обзир приликом прављења индивидуалних планова рехабилитације. Током иницијалних интервјуа службеници третмана долазе до сазнања која су везана за искуство виктимизације. Психосоцијална подршка се пружа кроз индивидуални и групни рад.¹⁰

Правило 8

Право затвореница на медицинску поверљивост, укључујући, конкретно, право да се информације не деле и да не подлежу скринингу у вези са њиховом историјом репродуктивног здравља, мора се поштовати у сваком тренутку.

НАЛАЗ НПМ:

Затвореницама су обезбеђени редовни гинеколошки и други прегледи, као и тестирања на ХИВ. Ови прегледи су најављени и добровољни. Резултати теста се достављају лекару, а он их саопштава затвореницама у приватном разговору, приликом наредног прегледа. Уколико затвореница искаже жељу да се те информације поделе са још неком особом, лекар ове резултате може дати и родбини.

Правило 9

Ако је затвореница у пратњи детета, то дете ће такође бити подвргнуто здравственом прегледу, по могућству од стране специјалисте педијатра, ради утврђивања било какве потребе за лечењем. Биће обезбеђена одговарајућа здравствена заштита, најмање еквивалентна оној у заједници.

---

¹⁰ Видети: Правила 41. и 42.

НАЛАЗ НПМ:

Осуђенице не долазе у Завод са децом. Сва деца која бораве у Заводу су рођена током мајчиног издржања казне. Деца се редовно прегледају у Дому здравља у Пожаревцу од стране специјалисте педијатра, који у случају потребе одређује терапију.

(б) Родно специфична здравствена заштита

Правило 10

1. Родно специфичне здравствене услуге, у најмању руку једнаке онима које су на располагању у заједници, биће обезбеђене за затворенице.
2. Ако затвореница затражи да је прегледа или лечи жена лекар или медицинска сестра, лекар или медицинска сестра ће јој бити на располагању, у мери у којој је то могуће, осим у ситуацијама које захтевају хитну медицинску интервенцију. Ако мушки лекар обави преглед супротно жељама затворенице, током прегледа мора бити присутан и женски члан особља.

НАЛАЗ НПМ:

У Заводу су ангажована два лекара и четири медицинске сестре са пуним радним временом и све су жене. По уговору о делу ангажован је лекар гинеколог, такође жена, као и лекари психијатар, хирург и стоматолог, који су мушког пола. До сада није било случајева да затворенице имају примедби на чињеницу да је лекар мушког пола нити су се осуђенице са којима су обављени разговори на то жалили тиму НПМ.

У Заводу не постоји Служба за здравствену заштиту, већ је медицинско особље део Службе за третман. Најављено је да би новом систематизацијом радних места ово могло бити промењено, формирањем Службе за здравствену заштиту и стварањем могућности за запошљавање већег броја извршилаца.

НПМ би желео да од Управе за извршење кривичних санкција добије више информација о планираним изменама у организацији служби КПЗ за жене у Пожаревцу, посебно да ли је предвиђено формирање Службе за здравствену заштиту и повећање броја извршилаца.

Правило 11

1. Током медицинских прегледа мора да буде присутно само медицинско особље, осим ако лекар сматра да постоје изузетне околности или ако затражи присуство члана затворског особља из безбедносних разлога, или ако затвореница изричито захтева присуство члана особља, као што је наведено у правилу 10. ставу 2. горе.
2. Ако је неопходно да немедицинско затворско особље буде присутно током медицинских прегледа, такво особље би требало да чине жене, а прегледи ће се обављати на начин који штити приватност, достојанство и поверљивост.

НАЛАЗ НПМ:

Приликом прегледа, како првих тако и свих осталих прегледа током боравка затвореница у Заводу, прегледу присуствује искључиво медицинско особље, у највећем броју случајева само лекар, док се медицинска сестра налази у просторији поред лекарске ординације, у „превијалишту“. У својој досадашњој пракси, лекар наводи да је само у два случаја била у ситуацији да затражи да немедицинско (затворско) особље присуствује прегледу, и то само у случајевима изразитих агресивности код затвореница, у случајевима акутних криза. У оба наведена случаја прегледу је присуствовао женски

члан особља. Осуђенице са којима је НПМ разговарао су навеле да се лекарски прегледи обављају искључиво у присуству медицинског особља.

(ц) Ментално здравље и брига

Правило 12

Програми заштите и рехабилитације менталног здравља који су индивидуализовани, родно осетљиви, усмерени на трауме и свеобухватни, биће доступни затвореницама код којих постоји потреба за лечењем менталног здравља у затвору или у неинституционалном окружењу.

НАЛАЗ НПМ:

У Заводу је ангажован лекар психијатар који долази у редовне посете два пута месечно и прописује и контролише сву психијатријску терапију. У случају потребе овај лекар долази и ван редовних термина и телефонским путем се консултује. Заводски лекар наводи да је сарадња са психијатром изузетно добра. Међутим, имајући у виду велики број жена којима је потребна психијатријска терапија, било би пожељно да лекар специјалиста психијатрије буде стално запослен, односно свакодневно присутан у Заводу. С обзиром на то да је НПМ од Управе за извршење кривичних санкција тражио више информација о планираним изменама у организацији служби КПЗ за жене у Пожаревцу, посебно да ли је предвиђено формирање Службе за здравствену заштиту и повећање броја извршилаца,¹¹ НПМ указује да би при разматрању наведеног требало имати у виду потребу за тим да лекар специјалиста психијатрије буде стално запослен у Заводу. У међувремену, НПМ сматра да би ангажовани лекар психијатар требао да долази у посете чешће од два пута месечно.

1.

ПРЕПОРУКА

КПЗ за жене у Пожаревцу ће преузети мере како би се у Заводу обезбедио лекар психијатар који ће бити у сталном радном односу, а у међувремену ће предузети мере ради обезбеђивања чешћег присуства лекара специјалисте психијатрије у Заводу.

Затворенице које психијатар може да стабилизује се не упућују у специјализоване установе. Оне се укључују у редовне психијатријске и психолошке третмане, такође се укључују у групни когнитивно бихевиорални рад. НПМ овде указује на потребу да се **групни бихевиорални програм спроводи редовно**. Са женама са суицидалним идејама индивидуално раде службеници третмана. У Служби за третман раде 4 психолога.

Правило 13

Затворско особље мора бити свесно тренутака када се жене могу осећати посебно неугодно, како би било осетљиво на њихову ситуацију и осигурало да се женама пружа одговарајућа подршка.

НАЛАЗ НПМ:

По наводима лекара, није приметила да се у њеној ординацији жене осећају било како непријатно, чак наводи примере када су јој се обраћале затворенице са поверљивим

¹¹ Видети: Правило 10.

проблемима, који су захтевали посебну подршку, како медицинску тако и подршку Службе за третман. Она лично се у свим таквим случајевима изузетно трудила да поштује жеље затворенице и пружи подршку, а да не наруши поверљивост.

Службенице третмана се труде да прате целокупну ситуацију жена укључујући и породичне прилике и да им изађу у сусрет у случају потребе. Често их о непредвиђеним породичним ситуацијама обавештава шеф смене службе за обезбеђење, јер су они током читавог дана у Заводу. Затворенице због евентуалних породичних проблема добијају и одсуства из Завода. Међутим, поступање у складу са овим правилом је отежано, имајући у виду да једна васпитачица/ч имају групе од 33-50 особа. Тренутно у Служби за третман раде 4 психолога, 3 специјална педагога и 1 социјални радник.

2.

ПРЕПОРУКА

Управа за извршење кривичних санкција предузеће мере ради упошљавања већег броја извршилаца у Служби за третман КПЗ за жене у Пожаревцу.

(д) Превенција, лечење, нега и подршка у вези са ХИВ-ом

Правило 14

Приликом развоја активности као одговора на ХИВ/АИДС у казним установама, програми и услуге треба да одговарају специфичним потребама жена, укључујући превенцију преноса вируса са мајке на дете. У том контексту, затворска управа ће подстицати и подржавати развој иницијатива за превенцију, лечење и негу у вези са ХИВ-ом, попут вршњачке едукације.

НАЛАЗ НПМ:

У свим случајевима када је у установу примљена трудница, она се тестира на присуство полно преносивих болести и у складу са резултатима спроводи се едукација, а у циљу спречавања преноса болести са мајке на дете.

Свим затвореницама је омогућено повремено тестирање на ХИВ, исто је добровољно. Извештаје теста добија лекар који потом сваку затвореницу која то жели, у приватном разговору обавештава о резултату теста. До сада није било новооткривених ХИВ позитивних случајева. Тренутно се у Заводу налазе две жене које су позитивне на ХИВ (које су за болест знале и пре ступања у Завод), две позитивне на хепатитис Б и 46 позитивних на хепатитис Ц вирус. Све особе добијају адекватну терапију, која се прописује у сарадњи са Клиником за инфективне и тропске болести.

(е) Програми лечења услед злоупотребе супстанци

Правило 15

Затворска здравствена служба ће обезбедити или олакшати специјализоване програме лечења намењене женама које злоупотребљавају супстанце, узимајући у обзир претходну виктимизацију, посебне потребе трудница и жена са децом, као и њихово разнолико културно порекло.

НАЛАЗ НПМ:

У Заводу се тренутно налазе 92 жене које су зависнице од психоактивних супстанци, од тога је 11 на метадонској терапији а две на терапији бупренорфином. Свим женама које

су на метадонској терапији, уколико су мотивисане, саветује се покушај редукације терапије и пружа максимална психолошка подршка. Тренутно су две осуђенице у програму редукације метадонске терапије.

(ф) Превенција самоубиства и самоповређивања

Правило 16

Развој и примена стратегија, уз консултације са службама за заштиту менталног здравља и социјалну заштиту, за спречавање самоубиства и самоповређивања међу затвореницама и пружање одговарајуће, родно специфичне и специјализоване подршке онима који су у ризику, биће део свеобухватне политике бриге о менталном здрављу у женским затворима.

НАЛАЗ НПМ:

У периоду од претходних 5 година није било самоубиства, нити јасних покушаја самоубиства међу затвореницама. Забележен је пак већи број самоповређивања међу затвореницама, од укупно 16 случајева повреда забележених у прва три месеца текуће, 2021. године, у чак 6 случајева се радило о самоповређивању. У свим случајевима радило се о плићим посекотинама. Најчешће долази до самоповређивања у случајевима када особа има породичних проблема. Самоповређивања су некад и манипулативна. Са свим затвореницама које су се самоповређивале активно ради психијатар који долази у редовне посете 2 пута месечно. По наводима лекара, психијатар је у свако доба, и ван ових редовних термина посета, доступан за консултације телефоном, а она лично је тренутно на волонтерској специјализацији из психијатрије тако да настоји да сва своја знања и искуства примени у терапији ових затвореница.

Поред психијатријске помоћи затвореница се премешта у мирнију собу и добија поштеду од дневних активности, као и индивидуалну подршку и вентилирање. Процена ризика од самоповређивања и самоубиства се ради приликом почетне процене и са особама у високом ризику се индивидуално ради. Међутим, поступање у складу са наведеним правилном отежава чињеница да на једну службеницу/ка службе за третман долази велики број осуђених лица.¹²

У циљу ефикаснијег рада са особама склоним самоповређивању било би потребно чешће присуство специјалисте психијатрије.¹³

Припадници Службе за обезбеђење су годишњим планом у обавези да пролазе Програм превенције суицида, који има за циљ да подигне ниво спремности запослених да примете ране знаке који могу да доведу до суицида.

(г) Превентивне здравствене услуге

Правило 17

Затворенице ће добити образовање и информације о превентивним мерама здравствене заштите, укључујући и о ХИВ-у, сексуално преносивим болестима и другим болестима које се преносе преко крви, као и о родно специфичним здравственим стањима.

¹² Видети: Правило 13.

¹³ Видети: Правило 12.

НАЛАЗ НПМ:

Завод има ангажованог, по основу уговора о делу, једног лекара специјалисту гинекологије, који долази у редовне посете 3 пута месечно, а по потреби и у другим терминима (по позиву). Приликом ових посета и редовних прегледа, лекар гинеколог, али такође и лекар опште праксе свакодневно, информишу затворенице о значају откривања и лечења полно преносивих болести, као и о могућностима превенције.

Правило 18

Превентивне мере здравствене заштите које су од посебног значаја за жене, попут Папаниколау теста и скрининга за рак дојке и гинеколошке карциноме, нудиће се затвореницама у истој мери као и женама истих година у заједници.

НАЛАЗ НПМ:

У Заводу се у посебној просторији налази гинеколошка амбуланта која је опремљена стандардним гинеколошким столом са свом пратећом опремом, као и ултразвучним апаратом. У овој ординацији се обављају редовни гинеколошки прегледи, као и ултразвучни прегледи дојки. Систематски прегледи, као и Папаниколау тест, раде се на 6 месеци.

7. Безбедност и сигурност**(а) Претреси***Правило 19*

Биће предузете ефикасне мере како би се осигурала заштита достојанства и поштовање затвореница током личних претреса, које ће обављати само женско особље које је правилно обучено за одговарајуће методе претреса и у складу са утврђеним процедурама.

НАЛАЗ НПМ:

Претресе затвореница обавља искључиво женско особље – припаднице Службе за обезбеђење. Према наводима осуђеница, детаљни претреси, који подразумева скидање одеће и обуће, нису чести и постепени су, односно ни у једном тренутку нису потпуно наге. Током детаљног претреса у просторији су присутне само припаднице Службе које обављају претрес, односно нема других службеника нити затвореница.

Према интерној процедури претреса лица,¹⁴ детаљан претрес се обавезно обавља приликом пријема и отпуста и других напуштања и враћања у установу (коришћење погодности, спроводи и друго), пре и након посете, приликом промене спаваонице, пре извршења мера које представљају изолацију (упућивање у самицу, издвајање, усамљење и друго) и уколико се затвореница успротиви делимичном претресу. У другим случајевима само када се то сматра неопходним из безбедносних разлога. Предвиђено је да претрес обављају службенице и да затвореница која се претреса не сме бити изложена погледима трећих лица. Такође, предвиђено је постепено скидање одевних предмета, њихов претрес и облачење, чиме је постигнуто да особа која се претреса ни у једном тренутку не буде потпуно нага и тако у највећој мери буде заштићено њено достојанство.

---

¹⁴ Бр. 021-7283/2016-03 од 26. децембра 2016. год.

Правило 20

Биће оформљене алтернативне методе прегледа, попут скенирања, које ће заменити физичке претресе и инвазивне претраге тела, како би се избегао штетан психолошки и могућ физички утицај инвазивних претрага тела.

НАЛАЗ НПМ:

Од опреме за претресе, Служба за обезбеђење располаже са ручни детекторима метала и вратима за пролаз лица са интегрисаним детектором метала.

Не постоје алтернативне методе инвазивних претреса, али и према службеним наводима и према наводима осуђеница детаљни претреси нису чести. Према процедури претреса, уколико постоји сумња да је нешто сакривено у телесним шупљинама, наређује се лицу да се нагне или чучне, као и да даљи преглед тела и телесних шупљина обавља медицински радник.

Правило 21

Затворско особље мора показати компетентност, професионалност и осетљивост и сачувати поштовање и достојанство приликом претраживања, како деце у затвору са мајкама, тако и деце у посети затвореницима.

НАЛАЗ НПМ:

Према службеним наводима, претреси деце се обављају само изузетно, у оним случајевима када постоји одређена безбедносна процена. Према наводима осуђеница, деца се претресају пре посете у посебној просторији. Поједине су навеле да не желе да им деца долазе у посету, због затворског окружења, као и због потребе да пролазе кроз процедуре пријема, које укључују и претресе.

Према интерној процедури реализације посета у посебној просторији,¹⁵ сва лица која долазе у посету и која ће боравити у посебној просторији прво се претресају по процедури проласка кроз метал-детектор врата, процедуре претреса личног пртљага и пакета, а затим по процедури детаљног претреса.

Ни процедура претреса ни процедура реализације посета у посебној просторији не предвиђа посебно претрес деце, било деце која се налазе у затвору или деце која долазе у посету. Процедура претреса уопште не узима у обзир да се у заводу налазе деца, а у процедури реализације посета у посебној просторији деца се третирају као и остали посетиоци. НПМ сматра да је, имајући у виду потребу за сензибилнијим приступу претресу деце, корисно и потребно да Завод својим интерним процедурама посебно регулише начин обављања претреса деце, како би се обезбедила компетентност, професионалност и осетљивост и осигурало поштовање њиховог достојанства приликом претреса. Детаљни претреси деце би требало да се обављају само у изузетним случајевима. Препорука је Савета Европе да се свака безбедносна контрола деце врши на начин који је примерен деци, којим се поштује дечије достојанство и право на приватност, као и њихово право на физички и психички интегритет и сигурност. Било какви наметљиви претреси деце, укључујући претресе телесних шупљина, би требало да буду забрањени.¹⁶

¹⁵ Бр. 021-7283/2016-03 од 26. децембра 2016. год.

¹⁶ Препорука ЦМ / Рец (2018) 5 Комитета министара државама чланицама о деци са родитељима у затворима, пар. 23.

3.

ПРЕПОРУКА

КПЗ за жене Пожаревац ће интерним процедурама регулисати претресе деце, како оне деце која су са мајкама у Заводу тако и деце посетилаца, узимајући у обзир међународне стандарде.

(б) Дисциплина и кажњавање

Правило 22

Казна у виду затвора или дисциплинске сегрегације неће се примењивати на труднице, жене са бебама и мајке дојиље у затвору.

НАЛАЗ НПМ:

Трудницама и мајкама са децом се не изриче дисциплинска мера упућивања у самицу. Према подацима Службе за опште послове, од 2019. године до дана посете против трудница и мајки са децом дисциплински поступци су вођени седам пута, од тога је пет пута изречена мера забране пријема пакета (од тога четири пута условно), једном мера укора и у једном случају затвореница је ослобођена дисциплинске одговорности.

Правило 23

Дисциплинске санкције за затворенице не укључују забрану породичног контакта, посебно са децом.

НАЛАЗ НПМ:

Затворенице које су биле на извршењу мере упућивања у самицу су навеле да током трајања самице нису могле да имају контакт са члановима породице, путем телефонских разговора или посета.

Према интерној процедури извршења дисциплинске мере упућивања у самицу¹⁷ за време извршења мере осуђена нема право на посете. НПМ указује да мера упућивања у самицу представља искључење осуђене из заједничких активности са другим осуђеницама и да нема посебног оправдања да током извршења мере дисциплински кажњеним осуђеницама буду ускраћене посете, као ни друга права која им по закону припадају, осим уколико њихово остваривање не подразумева контакт са другим осуђеницама, чиме би се изгубила суштина ове дисциплинске мере. Према Стандардима Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (ЦПТ), опште правило да су дозвољена само ограничења потребна за безбедно и уредно затварање и за задовољавање захтева правде подједнако важи за затворенике који се налазе у самици. Сходно томе, током времена проведеног у самици затворенику не би требало одузети права као што су право на посете, телефонске разговоре и преписку, као ни приступ ресурсима који су иначе дозвољени осталим затвореницима (као што су материјали за читање). Режим самице би такође требало да буде довољно флексибилан да омогући смањење ограничења која нису потребна у појединачним случајевима.¹⁸ Према домаћим прописима, за време издржавања дисциплинске мере упућивања у самицу осуђена нема право на боравак у

¹⁷ Бр. 021-7283/2016-03 од 14. фебруара 2017. год.

¹⁸ Стандарди ЦПТ: Боравак затвореника у самици, ЦПТ/Инф (2011) 28, пар. 55. (д).

посебној просторији,¹⁹ а на свежем ваздуху борави најмање један сат дневно,²⁰ уместо најмање два сата дневно, колико је предвиђено у редовном режиму.

4.

ПРЕПОРУКА

КПЗ за жене Пожаревац ће осуђеницама на извршењу дисциплинске мере упућивања у самицу омогућавати остваривање контакта са члановима породице.

(ц) Средства за спутавање

Правило 24

Средства за спутавање се никада неће користити на женама пре порођаја, током порођаја и непосредно након порођаја.

НАЛАЗ НПМ:

Средства за спутавање се не користе на женама у овим случајевима. Затворенице које су се породиле током боравка у Заводу су потврдиле да током одвођења на лекарске прегледе, током боравка у породилишту и по повратку у Завод нису биле везиване.

(д) Информације и жалбе затвореника; инспекције

Правило 25

1. Затвореницима које пријаве злостављање пружиће се непосредна заштита, подршка и саветовање, а њихове тврдње ће истражити надлежни и независни органи, уз пуно поштовање принципа поверљивости. Мере заштите ће посебно узимати у обзир ризик од одмазде.

2. Затворенице које су биле изложене сексуалном злостављању, а посебно оне које су због тога остале трудне, добиће одговарајућу лекарску негу и саветовање и биће им пружена неопходна физичка и ментална здравствена заштита, подршка и правна помоћ.

3. У циљу праћења услова у притвору и начина поступања са затвореницама, инспекције, одбори за посете или надзор и надзорна тела укључиваће и женске чланове.

НАЛАЗ НПМ:

У случајевима пријаве насиља према затвореници током боравка у Заводу, било да се ради о међусобним тучама или пак прекомерној употреби силе од стране особља Завода, након детаљног прегледа повреда, обавезно се обавештава руководство Завода, које о томе обавештава полицију.²¹

У Заводу функционише поступак притуживања. Осуђенице подносе притужбе управнику уколико сматрају да су им повређена права или учињене друге неправилности, притужбе директору Управе за извршење кривичних санкција ако сматрају да је њихово право повређено поступањем управника и захтеве за судску заштиту судији за извршење кривичних санкција Вишег суда у Пожаревцу ако сматрају да им је право на живот или телесни интегритет озбиљно угрожено.

¹⁹ Чл. 95. Закона о извршењу кривичних санкција.

²⁰ Чл. 17. Правилник о дисциплинском поступку према осуђеним лицима ("Сл. гласник РС", бр. 79/14), чл. 17. ст. 3.

²¹ Видети: Правило 7.

Током 2020. године поднето је 10 притужби управнику или директору Управе, од тога је једна притужба била анонимна а једна групна, односно више осуђеница се притужило на услове смештаја. Од укупног броја притужби, две су се односиле на угрожену сигурност у Заводу. Током 2021. године, поднете су 3 притужбе, од тога се једна односила на опхођење запослених. Наводи из ових притужби су темељно проверени и Завод је доставио Управи исцрпне извештаје свих релевантних заводских служби.

Током 2020. и 2021. године евидентирана су и два обраћања судији за извршење кривичних санкција која су се два односила на нехумано поступање и оба су оцењена неоснованим. Уочено је да је и у овим поступцима на захтев Суда Завод доставио детаљне и исцрпне извештаје заводских служби.

Од руководства Завода је добијена и информација да је поводом ванредног догађаја крајем прошле године, када једна осуђеница наводно није желела да изађе из спаваонице, управник затражио њен хитан лекарски преглед и проверу свих околности догађаја. Интерном истрагом утврђено је да постоје околности које указују на то да је према овој осуђеници примењено насиље од стране припадника Службе за обезбеђење. Против овог службеника је покренут дисциплински поступак и суспендован је са рада до окончања поступка и обавештени су полиција и јавно тужилаштво, којима је достављена комплетна документација о догађају. **НПМ похваљује проактиван приступ руководства Завода овом догађају, посебно јер се осуђеница није притужила на поступање према њој. Овакав приступ шаље јасну поруку да постоји нулта толеранција на злостављање, да је овакво поступање недозвољено и да подлеже одговарајућим санкцијама.**

Завод обилазе надзорна тела. Судија за извршење кривичних санкција, који је мушкарац, се редовним обилазцима Завода обавештава о поштовању права осуђеница. Такође, Одељење за инспекцију Управе обавља редован и контролни надзор над законитошћу у стручношћу рада у Заводу, а у саставу инспекције су и мушкарци и жене.

8. Контакт са спољним светом

Правило 26

Контакт затвореница са њиховим породицама, укључујући и децу, и старатеље и законске заступнике њихове деце, подстицаће се и омогућаваће се свим разумним средствима. Тамо где је то могуће, биће предузете мере за ублажавање неповољног положаја са којим се суочавају жене заточене у установама удаљеним од њихових домова.

НАЛАЗ НПМ:

Примена овог правила је отежана од избијања епидемије заразне болести. Оно што је и раније било присутно је да, с обзиром да се ради о једином заводу за жене, постоји проблем удаљености од породице. Неколико осуђеница се пожалило тиму НПМ да због удаљености и већих трошкова превоза чланови породице не могу да им долазе у посету.

Од почетка епидемије жене које имају малолетну децу могу да користе могућност видео позива, без обзира да ли су деца у примарним породицама или у хранитељским. Овим је донекле ублажена последица ограничења контаката са децом. Видео разговоре је могуће обавити два пута месечно у трајању од по 15 минута и током разговора је

присутан неко од особља, тако да немају потпуну приватност. **НПМ похваљује мере које је Завод предузео ради стварања услова да осуђенице наставе да одржавају контакте са децом, посебно увођење алтернативних начина комуникације, као што је комуникација преко интернета.** Овакво поступање је у складу са Принципима ЦПТ који се односе на поступање према лицима лишеним слободе за време пандемије корона вируса,²² као и са препоруком НПМ да се предузму потребне мере како би у заводима за извршење кривичних санкција постојали услови да лица лишена слободе, у случају забране или ограничења посета до које је дошло због епидемије или других ванредних околности, могу да одржавају контакте са члановима породице и другим блиским лицима.²³

Истовремено, након забране која је била на снази једно време због спречавања ширења заразне болести, поново су могуће и редовне посете, два пута месечно у трајању од по 1 сат, уз маске, дистанцу и визир у просторијама за пријем.

Правило 27

Тамо где су дозвољене брачне посете, затворенице ће моћи да остварују ово право равноправно са мушкарцима.

НАЛАЗ НПМ:

Право на боравак у посебној просторији се актуелно обавља уз обавезан негативан ПЦР тест, што је сувише скупо за многе жене, а што су потврдиле и осуђенице са којима је разговарано. Ово право се у редовним околностима користи, осуђеницама у посете долазе супружници, а већем броју њих и ванбрачни партнери, односно партнери који уз два сведока код нотара доказују свој ванбрачни статус.

Правило 28

Посете које укључују децу одвијаће се у окружењу које подстиче позитивно искуство посете, укључујући и у смислу ставова особља, и биће омогућен отворен контакт између мајке и детета. Посете које укључују продужени контакт са децом треба подстицати, где је то могуће.

НАЛАЗ НПМ:

Посебне просторије у којима се одвијају посете у трајању од 3 сата, које су уређене као неутралан породични простор, се тренутно веома ретко користе за посете са децом јер је потребно урадити тест и за децу, што јако повећава трошкове. Посете са децом се сада углавном одвијају у оквиру редовних посета у којима није обезбеђена приватност. Оне донекле одговарају женама са одраслом децом. Такође, као што је наведено, омогућени су контакти са малолетном децом путем видео позива.

Интерном процедуром реализације посета осуђеним лицима у посебној просторији²⁴ је предвиђено да се по завршеној посети прво осуђеница изводи из просторије, а потом посетиоци. Препорука је Савета Европе да, колико је то могуће, деци буде омогућено да пре родитеља напусте простор у ком се одвија посета, јер ово може бити трауматично за неку децу.²⁵ Наиме, крај посете може бити посебно тежак за децу и родитеље и посматрање родитеља како одлази по наређењу затворског службеника може то

²² ЦПТ/Инф (2020) 13.

²³ Тематски извештај НПМ: Примена принципа ЦПТ о поступању према лицима лишеним слободе за време пандемије корона вируса, бр. 411-24/20 од 15. маја 2020. год.

²⁴ Бр. 021-7283/16-3 од 26. децембра 2016. год.

²⁵ Препорука Комитета министара државама чланицама о деци са родитељима у затворима, пар. 24.

погоршати. Из тог разлога, препоручује се да прво посетиоци буду позвани да напусте простор у ком се одвија посета.²⁶

5.

ПРЕПОРУКА

КПЗ за жене Пожаревац ће омогућити деци посетиоцима да простор у ком се обавља посета напусте пре осуђенице коју су посетили.

9. Особље институције и обука

Правило 29

Изградња капацитета за особље запослено у женским затворима омогућиће му да одговори на специјалне захтеве за социјалном реинтеграцијом затвореница и да управља безбедним рехабилитационим објектима. Мере за изградњу капацитета за женско особље такође ће укључивати приступ вишим радним местима са кључном одговорношћу у вези са развојем политика и стратегија које се односе на третман и негу затвореница.

Правило 30

На управном нивоу у затворским управама постојаће јасна и одржива посвећеност спречавању и елиминисању родне дискриминације женског дела особља.

НАЛАЗ НПМ:

Не постоји родна дискриминација женског дела особља. Заменица управника је жена, која је у дужем периоду била и управница, а у Заводу су жене начелнице Службе за третман и Службе за опште послове. Руководиоци свих ужих организационих јединица - шеф Одсека за правне и административне послове, руководилац Групе за обуку и упошљавање, руководилац Групе за испитивање личности и руководилац Групе за спровођење третмана, такође су жене. У Служби за третман ради 7 жена и 1 мушкарац.

Служба за обезбеђење има 36 припадника, од тога је 20 жена. Од виших звања у Служби за обезбеђење, 1 заповедник је мушкарац, а од 2 надзорника један је мушкарац и једна жена. Интерним заводским процедурама је уређено да жене припаднице Службе за обезбеђење буду ангажоване на свим пословима које подразумевају непосредан контакт са осуђеницама, на пример у затвореном одељењу раде само припаднице Службе, спроводе обављају припаднице, док мушкарци припадници Службе током спровода могу само да возе службено возило, а мушкарци су задужени за спољно обезбеђење Завода и пријем посетилаца. Од 5 вођа смена, 3 су жене, а мушкарцима је, ако обављају било какве активности у павиљонима, забрањено да улазе у спаваонице без жена припадница Службе. Мушкарци су на пример ангажовани као испомоћ приликом бројања.

Правило 31

Јасне политике и прописи о понашању затворског особља чији је циљ пружање максималне заштите затвореницама од било ког родно заснованог физичког или вербалног насиља, злостављања и сексуалног узнемиравања, биће оформљени и спроведени.

²⁶ Образложење Препоруке о деци са родитељима у затворима.

Правило 32

Женско затворско особље добиће једнак приступ обуци као и мушко особље, а сво особље укључено у управљање женским затворима добиће обуку о родној осетљивости и забрани дискриминације и сексуалног узнемиравања.

Правило 33

1. Сво особље одређено за рад са затвореницама похађаће обуку у вези са родно специфичним потребама и људским правима затвореница.
2. Основна обука ће бити обезбеђена за затворско особље које ради у женским затворима, о главним питањима у вези са здрављем жена, поред обуке за прву помоћ и основне медицинске обуке.
3. Тамо где је деци дозвољено да остану са мајкама у затвору, подизање свести о развоју детета и основна обука о здравственој заштити деце такође ће бити обезбеђена за затворско особље, како би оно на одговарајући начин реаговало у случајевима кад је то потребно и у хитним случајевима.

НАЛАЗ НПМ:

НПМ је утврдио да су запослени укључени у континуиране обуке, које обухватају и специфичне теме за поступање према појединим категоријама лица. Женско затворско особље има једнак приступ обуци као и мушко особље.

Запослене у Служби за третман су похађале акредитовани програм стручног усавршавања – обука пружалаца социјалних услуга за рад са жртвама родно заснованог насиља, у организацији Виктимолошког друштва Србије. Такође, сви васпитачи су самоиницијативно похађали први ниво трансакционе анализе.

Медицинско особље је похађало обуку за тестирање лица лишених слободе брзим антигенским тестовима за детекцију Ковида 19, а запослене у Служби за опште послове су похађале обуку о примени мера за спречавање ширења епидемије заразне болести Ковид 19.

Служба за обезбеђење је прошло обуку о употреби Јединственог информационог система Управе – САПА програм.

Једна запослена је похађала семинар о превенцији тортуре – Истамбулски протокол, а једна је похађала обуку о рационално емоционалној бихејвиор терапији.

Запослени су имали и обуку Стрес и синдром прегоревана – технике превазилажења у организацији Организације за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС).

Две запослене су похађале обуку СОС телефони за помоћ жртава насиља, у организацији Аутономног женског центра.

Све запослене су учествовале у пројекту јачања заштите људских права лица лишених слободе (Програм за починиоце насиља у породици, Програм за починиоце насилних кривичних дела, Специјализовани програм за групни рад са лицима која имају проблем са алкохолом и зависницима од дрога).

Сви су прошли програм за рад у посебном одељењу за издржавање казне затвора за кривична дела организованог криминала.

Правило 34

Програми за изградњу капацитета везани за ХИВ, такође ће бити укључени као део редовног програма обуке затворског особља.

Поред превенције, лечења, неге и подршке везане за ХИВ/АИДС, питања везана за род и људска права, са посебним фокусом на њихову везу са ХИВ-ом, стигматизацијом и дискриминацијом, такође ће бити део програма обуке.

НАЛАЗ НПМ:

Запослени су похађали вебинар у организацији Канцеларије Уједињених нација за дрогу и криминал – Експертски састанак о праћењу епидемиолошких трендова и превенцији преноса ХИВ вируса у затворима.

Правило 35

Затворско особље ће бити обучено за откривање потреба за бригом о менталном здрављу и ризика од самоповређивања и самоубиства међу затвореницама, као и за пружање помоћи кроз пружање подршке и упућивање у таквим случајевима на специјалисте.

НАЛАЗ НПМ:

Као што је раније констатовано, припадници Службе за обезбеђење су годишњим планом у обавези да пролазе Програм превенције суицида, који има за циљ да подигне ниво спремности запослених да примете ране знаке који могу да доведу до суицида. Са женама са суицидалним идејама индивидуално раде службеници третмана. У Служби за третман раде 4 психолога.

10. Малолетне затворенице*Правило 36*

Затворска управа ће предузети мере како би се испуниле потребе за заштитом малолетних затвореница.

Правило 37

Малолетне затворенице ће имати приступ образовању и стручном оспособљавању исти као и онај који је доступан мушким малолетним затвореницима.

Правило 38

Малолетне затворенице ће имати приступ програмима и услугама специфичним за узраст и пол, попут саветовања у вези са сексуалним злостављањем или насиљем. Добијаће образовање о здравственој заштити жена и имаће редован приступ гинеколозима, слично као и одрасле затворенице.

Правило 39

Трудне малолетне затворенице добиће подршку и медицинску негу једнаку оној која се пружа одраслим затвореницама. Њихово здравље ће надгледати медицински стручњак, узимајући у обзир чињеницу да оне могу бити у већем ризику од здравствених компликација током трудноће због старости.

НАЛАЗ НПМ:

Малолетних осуђеница скоро 10 година није било у Заводу, тако да се ова питања нису разматрала током ове посете НПМ.

II. Правила која се примењују на специјалне категорије

A. ЗАТВОРЕНИЦЕ ПОД КАЗНОМ

1. Класификација и индивидуализација

Правило 40

Управници затвора ће оформити и применити методе класификације које задовољавају родно специфичне потребе и околности затвореница, како би се осигурало одговарајуће и индивидуализовано планирање и спровођење ране рехабилитације, лечења и реинтеграције тих затвореница у друштво.

НАЛАЗ НПМ:

За сваку осуђеницу се праве индивидуални планови рехабилитације, као и предлози за класификацију, а родне специфичности, породични услови и слично се увек узимају у обзир.

Из Одлука о програму поступања, Предлога програма поступања стручног тима и Мишљења службеника третмана о програму поступања види се да се приликом утврђивања индивидуалних циљева рехабилитације узимају у обзир родне специфичности и породични услови. Приликом процене везане за дефинисање индивидуалних циљева и предлога за класификацију узимају се у обзир оцена породично-социјалних околности које могу да допринесу или не извршењу кривичног дела као што су услови становања, образовање, однос према раду, психолошки фактори, породично-брачни односи, располагање новцем и приходима, злоупотреба алкохола, понашање према другима, начин размишљања. Такође, узима се у обзир раније искуство самоповређивања, суицида. Врши се процена капацитета за промену и мотивације за промену криминалног понашања. Везано за процену потреба, процењују се потребе за унапређењем социјалних вештина и способности комуникације; стручним усавршавањем и образовањем; психолошком, психијатријском и медицинском помоћи; социјалном помоћи; лечењем од болести зависности; посебним мерама заштите од свих видова психичког, физичког и сексуалног угрожавања; пружањем правне помоћи у вези са извршењем казне.

Правило 41

Процена родно осетљивог ризика и класификација затвореница ће:

- (а) Узети у обзир генерално нижи ризик који затворенице представљају једна за другу, као и посебно штетне ефекте које оштре сигурносне мере и појачана изолација могу имати на затворенице;
- (б) Омогућити да се кључне информације о позадини жена, попут насиља које су можда већ доживеле, историје менталног инвалидитета и злоупотребе опојних дрога, као и родитељске и друге одговорности везане за старање, узму у обзир у процесу изрицања и планирања казне;
- (ц) Осигурати да казне за жене укључују и програме рехабилитације и услуге које одговарају њиховим родно специфичним потребама;
- (д) Осигурати да жене са потребама везаним за ментално здравље добију смештај који није рестриктиван и који је на најнижем могућем нивоу заштите, као и да им се пружи одговарајући третман, уместо да буду смештене у установе вишег нивоа заштите искључиво због њихових менталних проблема.

НАЛАЗ НПМ:

Приликом пријема ради се интервју са затвореницама и праве индивидуални планови рехабилитације, који полазе од претпоставки из овог правила.

Искуство претходне виктимизације се узима у обзир приликом прављења индивидуалних планова рехабилитације. По речима начелнице, њихова улога је да током иницијалних интервјуа стекну поверење осуђеница и дођу до сазнања која су везана за искуство виктимизације, што им користи приликом формирања васпитних група и одређивања права које имају осуђенице, а везано за превенцију евентуалних будућих виктимизација. Нека интерна истраживања говоре да је велики проценат осуђеница у неком тренутку био жртва неког облика родно-базираног насиља. На основу увида у релевантну документацију Службе за третман утврђено је да се ово правило поштује.

Постоје програми за осуђенице који су родно специфични, али и они који не укључују родну димензију. Уочено је да су програми за радно оспособљавање углавном за типично женска занимања (кројачки курс, за баштоване, педикир и маникир). Курс рачунара је напредак и излазак из родних стереотипа везаних за женска занимања.

Води се рачуна да све жене са менталним проблемима који се могу држати под контролом иду у редован третман као и друге осуђенице. Према Анализи ефеката примене стратегије развоја система извршења кривичних санкција, на основу мера прописаних Стратегијом у области спровођења третмана и проширивања броја активности за осуђенике, спроведен је пројекат "Јачање капацитета за обуку, образовање и запошљавање осуђених лица" који је финансиран из средстава Европске уније - ИПА фонд 2013 годину. Анализа је показала да су у оквиру овог пројекта израђени приручници за спровођење нових програма третмана и спроведена обука 62 тренера за примену програма третмана за осуђена лица и осетљиве категорије осуђених лица, између осталих и за лица са менталним сметњама, а у циљу њихове успешне реинтеграције.²⁷

НПМ би желео да добије виша информација од Управе за извршење кривичних санкција о развоју специјализованог програма третмана за осуђене са менталним сметњама, посебно у којим заводима за извршење кривичних санкција се овај програм тренутно примењује и када ће се са његовом применом почети у свим заводима.

2. Затворски режим

Правило 42

1. Затворенице ће имати приступ избалансираном и свеобухватном програму активности који узима у обзир родно прилагођене потребе.
2. Затворски режим мора бити довољно флексибилан да одговори на потребе трудница, дојиља и жена са децом. У затворима ће бити обезбеђен простор и активности везане за бригу о деци, како би се затвореницама омогућило да учествују у затворским активностима.

²⁷ Министарство правде - Управа за извршење кривичних санкција: "Ex post анализа ефеката примене стратегије развоја система извршења кривичних санкција до 2020. године", Београд 2020. год, доступно на: <https://www.mpravde.gov.rs/tekst/33173/strategija-razvoja-sistema-izvršenja-krivicnih-sankcija-u-republici-srbiji-za-period-2021-2027-godina.php>.

3. Посебан напор ће бити уложен да се обезбеде одговарајући програми за труднице, дојиље и жене са децом у затвору.

4. Посебан напор ће бити уложен да се пруже одговарајуће услуге за затворенице које имају потребу за психосоцијалном подршком, посебно оне које су биле изложене физичком, менталном или сексуалном злостављању.

НАЛАЗ НПМ:

Осуђеницама су доступне:

- Основна школа - тренутно обустављено због пандемије;
- Курсеви: шивења, фризерски, маникир, педикир, рачунари, енглески језик, гајење цвећа;
- Слободне активности: ликовна секција, везерај, спортске активности, аеробик, лопте за пилатес. Тренутно се оспособљава сала за аеробик у новом, отвореном делу и купују степер и сто за стони тенис.

пластеници на економији КПЗ за жене

У оквиру основне школе било је организовано описмењавање и годишње је око 50 осуђеница завршавало овај програм.

Труднице и жене са децом имају одвојен добро уређен простор. Оне се одмах ослобађају радних обавеза, али могу да посећују слободне активности. Имају помоћ око деце, али нису радно ангазоване ни после рођења деце. Не постоје посебни програми поступања за труднице и жене са децом, осим индивидуалног саветовања у случају потребе.

Режим активности осуђеница би требало да буде довољно флексибилан да одговори потребама трудница, дојиља и осуђеница са децом. Требало би обезбедити услове за негу деце који би осуђеницама омогућили да учествују у радним и другим активностима. Ово ће смањити и негативне последице каснијег одвајања од детета. Према стандардима ЦПТ, омогућавањем да чланови породице брину о детету изван установе се може помоћи да се терет подизања детета подели са другима (на пример, са дететовим оцем). Где ово није могуће, треба размотрити могућност приступа објектима типа јаслица. Таква решења могу омогућити женама затвореницама да учествују у

радним и другим активностима унутар затвора у већој мери него што би то иначе било могуће.²⁸ Еквивалент јаслица или вртића треба обезбедити заједно са подршком особља специјализованог за постнаталну и педијатријску негу.²⁹

Ово би подразумевало да се програм поступања прилагоди потребама трудница, дојиља и осуђеница са децом, као и да се по истеку породилског одсуства и одсуства са рада ради неге детета, у складу са општим прописима о раду,³⁰ осуђеницама омогући наставак радног ангажовања. Са друге стране, Завод би морао да има довољно стручног особља и друге потребне услове за бригу о деци у одсуству непосредне мајчине бриге или да се детету омогући да то време проводи у одговарајућој дечијој установи која постоји у локалној средини, изван Завода.

6.

ПРЕПОРУКА

КПЗ за жене Пожаревац ће омогућити трудницама, дојиљама и осуђеницама са децом учешће у радним и другим активностима, које су прилагођене њиховим потребама и могућностима, и обезбедити услове за бригу о деци у одсуству непосредне мајчине бриге.

Психосоцијална подршка се пружа кроз индивидуални рад, али и кроз групни рад. Увидом у програме одобрене од Управе за образовање, установљено је да не постоји специфичан програм намењен жртвама, већ се у оквиру когнитивно-бихевиоралног програма баве тим темама. Овај програм се спроводи спорадично. Проблем је што овај когнитивно-бихевиорални програм спроводе службенице третмана које су укључене у класификацију осуђеница у васпитне групе. **Осуђенице нису спремне да се потпуно отворе имајући у виду да се боје да то може да утиче на њихово разврставање, па је препоручљиво да ове програме раде особе које не раде на њиховом разврставању.** За ово је свакако потребно запошљавање додатног особља у Служби за третман.³¹ С времена на време поједина удружења спроводе програме који се баве темом родно-базираног насиља али ни они се не реализују редовно. Ово правило је делимично испуњено.

Друштвени односи и накнадна нега

Правило 43

Затворска управа ће подстицати и, где је то могуће, олакшавати посете затвореницама као важан предуслов за осигуравање њихове менталне добробити и социјалне реинтеграције.

НАЛАЗ НПМ:

Реализација овог правила у ситуацији пандемије је отежана. По речима начелнице, увек се ради са осуђеницама на подстицању контакта са породицом. У више програма поступања у које је НПМ остварио увид одржавање контакта са члановима породице је постављено као индивидуални циљ и реализација овог циља се прати кроз евалуацију остваривања програма поступања.

²⁸ Стандарди ЦПТ: Жене лишене слободе, ЦПТ/Инф (2000) 13, пар. 29.

²⁹ Информативни документ ЦПТ: Жене у затвору, ЦПТ/Инф (2018) 5, пар. 66.

³⁰ Закон о раду ("Сл. гласник РС", бр. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13, 75/14, 13/17 - одлука УС, 113/17 и 95/18 - аутентично тумачење), чл. 94. и 94а.

³¹ Видети: Правило 13.

Везано за посете раније су наведени модалитети посета.

Правило 44

С обзиром на неуједначено искуство везано за насиље у породици код затвореница, оне ће бити консултоване на одговарајући начин око тога ко, укључујући све чланове породице, сме да их посети.

НАЛАЗ НПМ:

По речима начелнице, на иницијалном интервјуу се разговара о овом питању и нису имали лоших искустава. Осуђенице дају податке о члановима породице који ће их посећивати током боравка у Заводу.

Правило 45

Затворска управа ће у највећој могућој мери користити могућности као што су кућно одсуство, отворени затвори, програми „куће на пола пута“ и програми и услуге заједнице за затворенице, како би им се олакшао прелазак из затвора у слободу, смањила стигматизација и како би оне поново успоставиле контакт са својим породицама, у најранијој могућој фази.

НАЛАЗ НПМ:

Од почетка епидемије заразне болести сви изласци су били забрањени. Једна од осуђеница са којом је обављен разговор ускоро напушта затвор, последњи пут је излазила у град у фебруару 2020. године, а своју породицу видела средином 2019. године. Планирала је у марту 2020. године да користи годишњи одмор али није могла због епидемије. Супруга није видела од доласка у затвор јер је у међувремену тешко оболео.

Наредбом директора Управе за извршење кривичних санкција из маја 2021. године укинута је забрана коришћења ванзаводских погодности за лица на извршењу казне затвора која су вакцинисана против корона вируса и за лица која су прележала овај вирус, уз испуњавање одређених критеријума.³² Процена руководства је да ће ова одлука поспешити ширу вакцинацију међу затвореницама.

Правило 46

Затворска управа, у сарадњи са службама за условни отпуст и/или службама социјалне заштите, групама локалних заједница и невладиним организацијама, осмислиће и применити свеобухватне програме реинтеграције за пре и после отпуста, који узимају у обзир родно специфичне потребе жена.

НАЛАЗ НПМ:

У случајевима када Завод процени да је постоји потреба за постпеналним прихватом, прави се Програм припреме за постпенални прихват у сарадњи и уз потпис осуђене. Програм садржи процену потреба за: Пружањем помоћи приликом проналажења смештаја и хране; Пружањем помоћи у остваривању права на здравствену заштиту; Давањем савета у циљу усклађивања породичних односа; Пружањем подршке и помоћи приликом проналажења запослења и стручног усавршавања; Успостављањем сарадње са надлежним центром за социјални рад; Пружањем подршке и помоћи у уздржавању од употребе опојних дрога и алкохола; Другим облицима помоћи и

³² Наредба бр. 7-00-4/21-02/32 од 11. маја 2021. год.

потреба. Програм се упућује надлежној повереничкој канцеларији. Некад се дешава да саме осуђенице одустану и нађу друго решење и одбију помоћ Повереничке службе, а некад и саме повереничке службе недовољно одговарају на потребе бивших осуђеница.

Такође, постоје покушаји неких удружења да пруже постпеналну подршку и помоћ, али нема системског решења. За особе којима је потребна специфична припрема, смештај или слично, са припремама се почиње пре изласка и углавном се контактирају надлежни центри за социјални рад.

Правило 47

Додатна подршка након пуштања на слободу биће обезбеђена за затворенице којима је потребна психолошка, медицинска, правна и практична помоћ како би се осигурала успешна социјална реинтеграција, у сарадњи са службама у заједници.

НАЛАЗ НПМ:

Завод се углавном ослања и упућује затворенице на надлежне центре за социјални рад, према месту становања.

3. Труднице, мајке дојиље и мајке са децом у затвору

Правило 48

1. Затворенице које су трудне или доје добиће савете о свом здрављу и исхрани у оквиру програма који ће саставити и пратити квалификовани здравствени радник. За труднице, бебе, децу и мајке дојиље биће обезбеђена бесплатна, адекватна и правовремена исхрана, као и здраво окружење и могућности за редовно вежбање.

2. Затворенице се неће обесхрабривати да доје своју децу, осим ако за то постоје посебни здравствени разлози.

3. Медицинске и прехранбене потребе затвореница које су недавно родиле, али чије бебе нису са њима у затвору, биће обухваћене програмима лечења.

НАЛАЗ НПМ:

У време посете није било трудница у Заводу. У посебном одељењу „Породилиште“ налазиле су се три мајке са децом. По изјави лекара, током прошле године у овом одељењу налазило се 9 мајки са бебама. Све мајке су дојиле своју децу, до око 1,5 године. На комплетној вештачкој исхрани су бебе биле само изузетно, из медицинских разлога, као на пример уколико је мајка позитивна на вирус хепатитиса Ц. Мајкама дојиљама је обезбеђена појачана исхрана, обавезни млечни оброк, као и додатни воћни оброци.

Правило 49

Одлуке да се деци дозволи да остану са мајкама у затвору заснивају се на најбољем интересу деце. Деца у затвору са мајкама никада неће бити третирана као затвореници.

НАЛАЗ НПМ:

Ово правило се поштује. Постоји само један случај када је дете одвојено од мајке. У том случају су постојали јасни знаци занемаривања детета. Покренут је кривични поступак због кривичног дела насиље у породици и дете је предато надлежном центру за социјални рад, који је детету пронашло хранитељску породицу.

Правило 50

Затвореницама чија су деца са њима у затвору пружаће се максималне могуће прилике за провођење времена са децом.

НАЛАЗ НПМ:

Ово правило се поштује у потпуности. Мајке су све време са децом и уз то имају помоћ стручног особља.

Правило 51

1. За децу која живе са мајкама у затвору биће обезбеђене сталне здравствене услуге, а њихов развој ће надгледати специјалисти, у сарадњи са здравственим службама у заједници.

2. Окружење предвиђено за такво васпитање деце мора бити што сличније окружењу деце ван затвора.

НАЛАЗ НПМ:

Тренутно у Заводу са мајкама бораве три детета, узраста 4; 8,5 и 15 месеци. Сва деца се редовно прегледају у саветовалишту за бебе у склопу Дома здравља у Пожаревцу, спроводе се редовни периодични прегледи, као и обавезна вакцинација. У сарадњи са педијатром Дома здравља, деца се уводи прво воћна, а касније и остала додатна исхрана. Сва храна за децу (воћне каше и слично) се спрема у самом Заводу.

Простор за мајке са децом је лепо опремљен и подсећа на природно окружење за дете.

спавачница за мајке са децом

Правило 52

1. Одлуке о томе када ће се дете одвојити од мајке биће засноване на индивидуалним проценама и најбољим интересима детета, у оквиру релевантних националних закона.

2. Уклањање детета из затвора обављаће се са осетљивошћу, и само када су већ организовани алтернативни аранжмани за дете и, у случају страних затвореника, у консултацији са конзуларним службеницима.

3. Након одвајања деце од мајки и смештаја код породице или рођака или на другу алтернативну негу, затвореницама ће бити пружане максималне могуће прилике, као и просторије, да се састану са својом децом, када је то у најбољем интересу деце и када јавна безбедност није угрожена.

НАЛАЗ НПМ:

Везано за ово питање поштује се законска процедура, по којој осуђена жена која има дете може задржати дете до најдуже до навршене друге године живота детета, после чега би родитељи детета требало да споразумно одлуче коме ће дете бити поверено ван Завода. Уколико се не споразумеју или је њихов споразум на штету детета, о поверавању детета одлучује суд.³³ Пошто се ради о малој деци, више се ради на припреми мајке за одвајање, као и припреми за измештање детета у примарну или хранитељску породицу. Може се закључити да се ово правило поштује.

Виђање са децом се одвија по модалитетима који су наведени, отежано у ситуацији пандемије. Посебно виђање деце која су у хранитељским породицама није лако организовати, због удаљености, укључивања центара за социјални рад, материјалних и других проблема.

4. Страни држављани

Правило 53

1. Тамо где постоје релевантни билатерални или мултилатерални споразуми, трансфер нерезидентних затвореница, страних држављанки, у матичну земљу, посебно ако имају децу у матичној земљи, разматраће се што је раније могуће током њиховог притвора, по захтеву или након информисаног пристанка дотичне жене.

2. Када је потребно уклонити из затвора дете које живи са нерезидентном затвореницом, страном држављанком, треба размотрити пресељење детета у матичну земљу, узимајући у обзир најбоље интересе детета и уз консултације са мајком.

НАЛАЗ НПМ:

У дану посете, у Заводу су се налазиле 5 страних држављанки (Обала Слоноваче, Словачка, Румунија, Хрватска и Црна Гора). Оне су упознате са могућношћу да поднесу захтев за трансфер у земљу порекла. Неке од њих су и поднеле такав захтев, који се разматра по утврђеној процедури. У протеклом периоду, био је један трансфер у Републику Хрватску и један у Републику Француску. Осуђеница која је премештена у Хрватску захтев је поднела у јануару 2020, а трансфер је био у марту 2021.

О ступању страних држављанки у Завод се обавештава Министарство спољних послова, ради прослеђивања информације дипломатско-конзуларним представништвима. Представници амбасада посећују затворенице. Њима је омогућено, као и другим затвореницама, да буду у контакту са децом и преко видео позива.

5. Мањине и староседелачки народи

Правило 54

Затворска управа ће прихватити да затворенице различитог верског и културног порекла имају посебне потребе и да могу бити суочене са вишеструким облицима дискриминације у њиховом приступу програмима и услугама релевантним за пол и културу. Сходно томе, затворска управа ће обезбедити свеобухватне програме и услуге

³³ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 119.

које се баве овим потребама, у консултацији са самим затвореницама и релевантним групама.

Правило 55

Услуге које се користе пре и после пуштања на слободу биће ревидиране, како би се осигурало да су одговарајуће и да су доступне затвореницама које припадају староседелачким народима и затвореницама из других етничких и расних група, у консултацији са тим релевантним групама.

НАЛАЗ НПМ:

Тренутно има пет страних држављанки, које немају посебних захтева везано за верске и културне обичаје и потребе. Свештена лица тренутно не долазе због пандемије, а осуђенице могу да посте, јеловник се по потреби прилагођава њиховим верским уверењима, као и да на други начин да упражњавају верске обичаје.

Неколико Ромкиња са којима је тим НПМ обавио разговоре су навеле да нису осетиле дискриминаторно понашање заводских служби према њима, да су смештене заједно са другим осуђеницама не-ромске националности и да се према њима поступа једнако као и према другима. Заводска правила су им јасна и имају једнак приступ услугама и системима подршке, укључујући и постпеналном систему помоћи.

Б. ЗАТВОРЕНИЦЕ КОЈЕ СУ УХАПШЕНЕ ИЛИ ЧЕКАЈУ СУЂЕЊЕ

Правило 56

Надлежне власти ће препознати посебан ризик од злостављања са којим се суочавају жене у притвору и усвојиће одговарајуће мере у политикама и пракси како би се загарантовала сигурност ових жена у овом периоду.

НАЛАЗ НПМ:

У КПЗ за жене у Пожаревцу нема притвореница. Као што је раније наведено, жене којима је изречена мера притвора смештају се у притворске јединице завода за извршење кривичних санкција према месту у ком се налази суд који је одредио притвор,³⁴ а жене којима је притвор одредио Виши суд у Пожаревцу се смештају у Одељење притвора КПЗ у Пожаревцу – Забели.

Приликом посета одељењима притвора, НПМ посебну пажњу посвећује поступању према притвореницама. Оне су смештене одвојено од мушкараца и према њима поступању службенице обезбеђења. Иако постоје недостаци на системском нивоу у погледу активности које су на располагању притвореним лицима, у појединим заводима које је НПМ посетио је уочено да су уложени додатни напори како би се притвореницама понудиле сврсисходне активности током дана. Такође, притвореницама се пружа и психолошка подршка и помоћ од стране служби за третман завода у којем се налазе.

---

³⁴ Видети: Правило 4.